

מוסר ההומניזם

עצמה מכונת-הירייה המודרנית כפעם הראשונה, וכך בישרה וזועות מילחמת-העולם הראשונה. קצין צעיר שנכח בקרב הזה היה וינסטון צ'רצ'יל.

לאחר מכן לחם קצ'נר בדרום-אפריקה. הוא המציא את אחד המושגים הנוראים של מאה השנים האחרונות: מתנה "ריכוז". במילחמתו בכורים כלא את האוכלוסיה כמחנות אלה, שנודעו או לדראון בעולם כולו. משם לקחו הנאצים את המושג.

אחרי שכיהן במשך כמה שנים כמושל מצריים (הסוכן הבריטי), כתוארו הרישמי) כיהן כשרהמילחמה הבריטי בראשית מילחמת-העולם הראשונה, אף שהמשיך לשרת גם בצבא. ממונתו נשמרה לצמיתות בכרות-היגיון המפורסמת: "ארצך וקוקה לך".

ביוני 1916 הפליג לרוסיה. האוניה פגעה במוקש וטבעה. 31 שנה גורדון ומהירי, נעלם גם הוא.

זהו סרט אימפריאליסטי, המתאר את הדברים לגמרי מצד הכובש הבריטי. אין זה מיקרה שכך הם מוצגים גם לצופה הישראלי בארצו האסיאתית, בלב המרחב השמי, בשנת 1989, השנה ה-21 של הכיבוש.

נמל תעופה

נמל-התעופה הראשי של כל ארץ הוא מעין ראי של המדינה. מי שטס, למשל, מממלחת-התעופה של ציריך לנמל-התעופה של קאהיר יבחין בכך מיד.

כך גם נמל-התעופה הלאומי שלנו, על שמו של דויד בך גוריון. השבוע היו שם שתי תקריות.

תקרית א': צעירה יהודיה מבריטניה, אחות מוסמכת, הגיעה כדי להתחיל בעבודתה בבית-החולים הדתי שגורדון, בירושלים. על העבודה סיכמה מראש עם הנהלת בית-החולים, והיו בידה ניירות.

בנמל-התעופה בך-גוריון נעצרה הצעירה, מכיוון שלא היו בידה רשיון-עבודה וכסף. לשואו המתוון לה קרוביה כנמל, ומנהלי בית-החולים בירושלים. הצעירה הועלתה למטוס הראשון וגורשה חזרה לבריטניה.

כאשר נשאל הפקיד המוסמך מדוע נהג כך, היתה בפיו התנצלות: "איך יכולתי לדעת שהיא יהודיה?"

(גא לתרגם לגרמנית: "איך יכולתי לדעת שהיא ארית?" או באנגלית: "איך יכולתי לדעת שהיא אנגליסאנסית?")

תקרית ב': רופאה שווייצית צעירה, שעמדה לטוס הביתה אחרי ביקור בארץ, סיבכה להשאות לאנטי-הייטחון כנמל-התעופה לפשפש בחפציה. בהתכתשות נשכה יד שוטרת. איך זה קרה? בל כל נמל-התעופה עורכים כיום חיפוש אצל הנוסעים, לטובתם שלהם עצמם!

הבנת לליבה של הרופאה. כי ראיתי פעמים רבות איך עורכים בלוד חיפושם בכליהם ובמיוזודותיהם של זרים (ושל ערבים, כמובן).

הכל מתנהל כפומבי. אין זכר לפרטיות. שופכים את הכל על השולחן, בפרהסיא. ההתנהגות היא לא-אחת גסה, השאלות מעליבות. כמה זרים כבר אמרו לי, אחרי ניסיון זה, שלא יחזרו לעולם לישראל. (גם בחו"ל נערכים החיפושים כפומביות משפילה, שאין לה הסבר לא כאן ולא שם. אך שם הפנייה היא אדיבה, מגומגמת.)

אינני יודע מה קרה באותה תקרית. אולי ראתה הרופאה השווייצית איך עורכים חיפוש אצל אחרים. אולי פנו אליה בשאלות אינטימיות גסות (אשה אנגליה, בת המעמר העליון, סיפרה לי שזה קרה לה). דרוש הרבה כדי להוציא שווייצית מצוייה משלוותה, ולהביא אותה לנשוח את ידה של שוטרת. הייתי אומר שזהו כמעט משימה בלתי-אפשרית.

אני עצמי לא סבלתי מעולם בנתב"ג. כל אנטי-הייטחון התייחסו אלי תמיד באדיבות מירבית. אני גם מבין שדרושה עירנות מתמדת.

אבל אני משוכנע כי המוח היהודי יכול להמציא שיטה טובה יותר לעריכת חיפושם אצל זרים, וגם אצל ערבים. בנימוס, באדיבות, כפרטיות. חבל על ידי שטרות.

שחורות ובלונדיות

מוטי, הספר שלי, הוא פילוסוף. הוא גוז את שערותי, ותוך כדי כך גילגלנו שיחה. על נשים, כמובן. ועל שערות, כמובן.

אין בעולם אשה המרוצה מהשערות שלה. יש לה שערות חלקות — רוצה במתולולות. יש לה מתולולות — רוצה בחלקות. היא בלונדית — מקנאה בשחורות. היא שחורה — מקנאה בבלונדיות.

"מזה אנחנו חיים," קבע מוטי בשביעות-רצון. "משנים לא-שה את השיער שהטבע נתן לה."

ואו העלה היריהו פילוסופי: "אולי כל הקידמה האנושית מבוססת על זה? אף אחד לא מרוצה ממה שיש לו, כל אחד רוצה לשנות, או מכל השינויים האלה יש קידמה."

מעל לפוליטיקאים, המכניסים חיילים תמימים וטובים למצב ההופך אותם לקלגסים.

פרשה שכזאת

"פרשה שקרתה במאה שעברה", כך הגדירה הטלוויזיה הישראלית את תוכן הסרט חרטום, שהוקרן בלי-שכת. באותה הצורה אפשר היה להגדיר את מרד בר-כוכבא כפרשה שאירעה במאה השנייה.

אפשר לראות בכך כוונה, כטיוב לרוחו של דור ישר אלי שהחליט לחיות מחוץ להיסטוריה ולהתעלם מכל דבר שקרה לפני יותר מחורשיים. אבל אפשר לראות בכך גם התעלמות תהדכרתית מכוונת מן ההיסטוריה של המרחב שבו אנחנו חיים, ובעיקר מן ההיסטוריה של העמים הערביים.

"הפרשה שקרתה במאה שעברה" היתה אחת המילחמות החשובות, מילחמת-השיחרור של העם הסוראני. שני גיבורי הסרט היו הגנרל צ'ארלס גורדון והאיש שהטלוויזיה קראה לו ראש שבטים סוראניים. הכוונה היתה לאחת הדמויות הגדולות בעת החדשה, המהדי.

גורדון היה כפי שתואר כסרט, תיאור מדויק מאוד של האיש ושל המאורעות. הריגתו על מדרגות ארמונו היתה אחת מנקודת-השיא הדראמטיות של התקופה.

אך כל מה שנאמר על המהדי היה קאריסטורה נלעגת. מוחמד אחמד, בן העיר דונגולה, היה מנהיג לאומי-דתי גדול, מסוגו של רודאללה חומייני בימינו. הוא קרא לעצמו "מהדי", שפירושו המובל, המודרך, תואר למנהיג הדתי והחילוני שהמוסלמים השיעים מצפים לכואו ברבות הימים. הוא הוביל את מילחמת-השיחרור לניצחון על הבריטים והמצרים, ששלטו ביחד בסודאן. שישה חודשים אחרי שכבש את חרטום, מת. כמקומו בא החליפה, עבדאללה על-תעשי (הנראה גם הוא כסרט), שמשל בסודאן במשך 13 שנים ורצופות, עד שהובס בידי קצ'נר באחד הקרבות החשובים בהיסטוריה, בספטמבר 1898.

הוראצ'ו הרבט קצ'נר, המופיע כסרט רק באופן שולי, היה האיש השלישי בדראמה. היה לו קשר רב להיסטוריה של ארצנו. כאיש חיליהתגרסה הבריטי ערך מדידות נרחבות בארץ-ישראל (העות'מאנית) ובקפריסין. היה זה הוא שקבע, למעשה, את הגבול בין ארץ-ישראל ומצרים, ששימש לא-מכבר סלעי-מחלוקת בכיסודו על טאבה.

הוא ניהל את המילחמה נגד יורשי המהדי בסודאן, והכיס אותם באוס-דורמאן (ליד חרטום), בקרב שבו הוכיחה את

קצ'נר במודעת-היגיון הקלאסית (1914)

עמוס קינן כתב מאמר חמוץ על פסקדינו של השופט יצחק כנאי בבאר-שבע, שקבע כי אין דינו של יהודי, המשליך בקבוקת-בערה על מכונית ערבית, דינו של ערבי, המשליך בקבוקת-בערה על מכונית יהודית. קינן כתב שזהו "מוסר הוטנטוטי", ופרקליטת-המדינה דורית כייניש במאימת לתבוע אותו לדין פלילי על "זילות בית-המייסד".

גם אני מוחה על מאמרו של קינן. מה פתאום "מוסר הוטנטוטי"?

מדוע הוא משמיץ את ההר טנטוטיס?

ההוטנטוטיס הם שבט אפ-ריקאי עתה מאוד, בארץ הקי רוייה נחם נאמבייה. פעם הייתה זאת מושבה גרמנית בשם "אפריקה הדרום-מערבית", והגרמנים של הקיסר התנהגו שם כמו בלגים בקונגו, הצרפתים באלג'יריה והבריטים בכל מי קום. כאשר ההוטנטוטיס הת-מרדו, ריכזו אותם הגרמנים ה-טובים של הימים ההם כבשיות

קינן

של רצח-עם. מין אושוויץ-לפני-אושוויץ.

הגרמנים ניהלו תעמולת-זוועה נגד ההוטנטוטיס, כדי להצדיק את שיטות-ההשמדה שלהם עצמם. יתכן שכך נולד המושג המשמיץ "מוסר הוטנטוטיס" — להצדקת הריכוז של הכובש. והרי לא לואת התכוון קינן.

אני סבור שקינן יכול היה לכתוב, מבלי להסתכן בזילות בית-המייסד, שהשופט בבאר-שבע נהג על פי "המוסר הר-רום-אפריקאי". איש לא היה נעלב, כי הדרום-אפריקאים הם לבנים נאורים, בעלי-ברית נאמנים של ישראל וציונים טובים. ואכן, הפרלמנט הדרום-אפריקאי רחה השבוע ברוב עצום הצעה לסדר-היום של הלן סומו, לוחמת לבנה למען זכויות השחורים, שמתחה ביקורת על פסקדינו של שופט דרום-אפריקאי. זה הטיל קנס של 3000 ראנדר על מתנהל לבן (שם זה נקרא "חואו") שהיכה למות פועל שחור.

שרהמייסדטים (הדרום-אפריקאי) אמר על דברי חברת-הכ-גסת (הדרום-אפריקאית) שברכה על השופט (הדרום-אפרי-קאי) הם "השפלת מערכת-המייסד". ובאמת, אם כל אחד יגיד מה שהוא חושב על מה שקורה במערכת-המייסד, לאן נגיע?

נער בן 19

זה שבועיים מההרד בראשי פסוק שאמר סמל אמריקאי בסידרה קולות מילחמה על ויאטנאם. הסמל הותיח את לסגן הצעיר, שבא זה עתה מהבית: "אתה לא תאמין מה מסוגל נער אמריקאי בן 19 לעשות!"

הוא התכוון לפישיע-מילחמה.

הסרט לא היה צידה אמנותית מרעושה, כמו אפוקליפסה ענשיו או פלאטון. הוא גם לא התכוון לכך. הוא בא לספר ולהסביר כפשטות איך הופך צעיר אמריקאי נורמלי, בריא

בנפשו, נחמד, הבן של השכן, לפושעי-מילחמה. משהו שבהר בסידרה זו להקרנה בטלוויזיה הישראלית, בוודאי התכוון למשהו. אבל אל נגלשין.

הסרט אינו בא לשפוט. אין הוא מרשיע את הסגן, ואין הוא מוכה אותו. הוא פשוט מספר מה קרה, ומניח לצופה להסיק את המסקנה. והמסקנה היא: כאשר לוקחים צעירים רגילים, ומטילים עליהם להילחם במילחמת-שיחרור לאומית, למען מייסד-ייבוש רקוב, אין מנוס מהידידותותם. במקום או כמי אחר יהיו רבים מהם להיות-טרף, לקלגסים ברוטליים, לרוצ-חים.

מובן שזה אינו מוכרח לקרות. הרבה תלוי בטבע האדם. סרן פלוני יגיב כך, סגן אלמוני יגיב אחרת. אבל מצבו של הכובש שוחק את הבלמים, ואדם נורמלי במדים עלול לבצע מעשים מחוררים, בעוד שבבית אינו מסוגל לפגוע בכוך.

לפני הרבה שנים עקבתי אחרי מייסדטים של רוצחי כפרי-קאסם. הטבח בכפרי-קאסם היה מעשה נאצי, פשוטו כמשמעו. העמידו נשים, ילדים וילדות מול קיר, ו"קרו" אותם כמיק-לעים. הרוצחים ידעו היטב שכבי-אדם אלה לא עברו שום עבירה. הם חזרו מן השרות הביתה, אחרי שנכנס לתוקפו עוצר שהם כלל לא ידעו על קיומו.

האיש שפיקד על הזוועה במקום היה סגן של מייסד-הגבול בשם גבריאל האן. הוא היה בחור נחמד. באמת. כל מי שנכח באולם המייסדטים התרשם כך. צעיר סימפאטי, שקשה היה שלא לחבבו. הייתי ממש מוכרח להוכיח לעצמי שזהו האיש שעשה מעשה מילפצתי.

כפי שאמר הסמל בסרט: "אתה לא תאמין מה מסוגל נער אמריקאי בן 19 לעשות!" אמריקאי. ישראלי. צרפתי. בריטי. כאשר שולחים אותו להילחם בהתקוממות עממית.

השופט אמר בשעתו של פקודת-הרצח בכפרי-קאסם התנו-רף ורגל שחור. רגל שחור מתנופה מעל לכל שקורה שהיא בלתי-חוקית בעליל. אבל הרגל השחור הגדול ביותר מתנופה